

BRIEVEN UIT DEN VREEMDE

FONIATRIE IN WENEN EN PARIJS

Van Scandinavië uit schreef ik (DAMSTÉ 1959) over de verschillende wijzen waarop de behandeling van spraak- en stemstoornissen georganiseerd kan zijn. Sterk vereenvoudigd is dit aldus samen te vatten: in Denemarken wordt het probleem van de pedagogische zijde aangevat, in Zweden van de medische. In het eerste geval heeft men te maken met leerlingen die les krijgen, in het tweede geval met patiënten die worden behandeld. Toch gaat het over dezelfde aandoeeningen.

In Nederland houdt men het midden: de logopedie is grotendeels uit onderwijskringen ontstaan, veel logopedisten hebben een pedagogische opleiding die echter sterk medisch georiënteerd is. Men moet het hier dan ook niet wagen te spreken van leerlingen en lessen! De logopedie is in Nederland een paramedisch beroep, dat voornamelijk raakt aan de keel-, neus- en oorheelkunde en aan de neuropsychiatrie, zeer uiteenlopende specialismen dus. Beide specialismen houden zich bezig met verschillende facetten van menselijke communicatie: de taal, de spraak en de stem. Dit is, voorzover het niet de pathologie betreft, het terrein van de linguïstiek, de pedagogie en de psychologie. Het is duidelijk, dat alleen de verbonden faculteiten van genees- en letterkunde een voldoende opleiding voor dit gebied zouden kunnen geven. Zolang deze mogelijkheid niet bestaat, zullen allerlei mensen van geheel verschillend beroep zich geschikt kunnen achten, de stoornissen van stem en spraak te behandelen. Tijdens onze verdere reis door Europa zagen wij daarvan voorbeelden genoeg.

Duitsland.

Al dadelijk in Hamburg bijvoorbeeld ontmoetten wij Prof. PANCONCELLI-CALZIA. In een ononderbroken woordenvloed vertelde hij van zijn leven. Hij had zich vroeger sterk tot de geneeskundige studie aangetrokken gevoeld, hij was echter in de linguïstiek terecht gekomen. Als directeur van het fonetisch laboratorium van de Hamburgse universiteit was hij zich steeds meer gaan bezighouden met de stem- en spraakafwijkingen, ook met de praktische behandeling ervan. Zo had hij de weg tot zijn oude liefde, de geneeskunde, teruggevonden. Het fonetisch laboratorium was oorspronkelijk uitsluitend Afrika-instituut; (de Universiteit van Hamburg is voortgekomen uit het Koloniaal instituut vóór de eerste wereldoorlog) en heeft gedeeltelijk de evolutie van zijn directeur meegemaakt, totdat Prof. O. VAN ESSEN hem opvolgde. De krasse, oude CALZIA (80 jaar) heeft nog steeds op het universiteitsziekenhuis Eppendorf de leiding van de polikliniek voor stem- en spraakstoornissen. Natuurlijk zijn er nog meer instellingen die zich hiermee bezighouden. Voor de schooljeugd bestaan er bv. „Sprachsonderschulen”; daaraan zijn soms ook cursussen voor volwassenen verbonden. Voorts zijn de beide „chefs de clinique” op de keel-, neus- en oorafdeling (Prof. STEURER †) actief bezig met fysiologisch onderzoek van de stem.

In Erlangen is er een lector in stem- en spraakheelkunde, Dr. SCHÖNHÄRL, die zijn afdeling heeft in de tuin van de keel-, neus- en oorafdeling van Prof. BECK. Een ongewone economische bijdrage tot dit ziekenhuis wordt geleverd door vier flinke biggen, die men eveneens in de tuin tegenkomt: zij hebben tot taak het overgebleven voedsel van de afdeling, voor latere consumptie subcutaan op te slaan.

Dr. SCHÖNHÄRL doet zeer veel aan stemband-stroboscopie; binnenkort zal er een rijk geïllustreerd werk verschijnen

waarin zijn ervaring is vastgelegd. Men ziet aan zijn instrumentarium de evolutie die de stroboscoop de laatste tien jaar heeft doorgemaakt. Wij bewaren van ons bezoek zeer aangename herinneringen aan een hartelijke man, die van een oprecht vuur voor zijn vak bezielde is, en zonder terughouding zijn jongere collegae gul in zijn kennis laat delen.

Wenen.

Het Wenen van nu kan niet veel anders zijn dan het Wenen van vroeger; de historie van eeuwen is er in monumenten vastgelegd, de huizen zijn hetzelfde gebleven; wat verwoest was, is in dezelfde vorm weer opgebouwd. De componisten die vroeger in deze stad hebben gewoond, leven nog voort, niet alleen in hun stenen gelijkenissen in de parken, maar ook door hun muziek die hier bloeit als nergens anders. De grootheid van de Weense geneeskundige school is evenzeer onvergetelijk, al blijft deze niet leven zoals muziek. Talrijk zijn de plaquettes en bustes van grote geneeskundigen; hun werken echter zijn niet blijven staan als monumenten, maar als fundamenten, waarop men verder kan bouwen.

Een gang door het Erste Allgemeine Krankenhaus, dat er van buiten pittoresk verwaarloosd uitziet, verplaatst de bezoeker naar de vorige eeuw. Deze illusie wordt versterkt door de witgekalkte gewelven, de grote, ongelijke stenen van de vloer, de geur van ouderwetse antiseptica, en door de hoge, zwarte rijglaarsjes van de verpleegsters. Hij wordt ook niet verstoord, als men toevallig een modern uitgevoerde electrocardiograaf ontwaart, zozeer is deze geflankeerd door veel indrukwekkender elektrische toestellen uit de tijd dat elektriciteit nog gehanteerd werd met kranen, alsof het een vloeibaar metaal betrof, of een gas onder hoge druk. Een dergelijke inventaris troffen wij ook aan in het kelderachtige vertrek waar destijds FROESCHELS als eerste medicus een universiteits-polikliniek voor spraak- en stemstoornissen hield. Werktuigen, slechts half begrepen, oefenen een magische werking uit, die de stemtherapeut goed kan gebruiken. Zo zien wij hier dan ook een overvloedige toepassing van elektrotherapie en zelfs van elektrodiagnostiek (interferometrie) van stem- en spraakstoornissen ter bepaling van de vagus-sympathicusverhouding, en de invloed van de (medicamenteuze) behandeling daarop. Dit is de stem- en spraakpolikliniek, waar Dr. IMRE werkt met een door hem zelf opgeleide kracht. Veel tijd voor reëducatieve behandeling is er niet; de toevloed van patiënten is aanzienlijk, men kan niet meer dan enkele minuten aan één patiënt besteden.

Dat is ook het geval op het 2e Allgemeine Krankenhaus, waar men eveneens een stem- en spraakpolikliniek heeft ingericht in samenwerking met keel-, neus- en oorafdeling. In tegenstelling tot de vorige echter wordt deze gehouden door een taalkundige (Prof. TROJAN) en een psychologe (Dr. WEIHS). Men zou van dit team een meer psychisch gerichte handelwijze verwachten, maar ook zij kennen een uitgebreid indicatiegebied voor de galvanische impulsbehandeling. Deze wordt dikwijls toegepast als ondersteuning van oefeningen waarvoor de patiënten voorschriften mee naar huis krijgen. Verder worden er veel wetenschappelijke publikaties voorbereid in samenwerking met bv. de longfunctie-afdeling en de technische hogeschool.

Dan is er nog een derde sector waar spraakstoornissen worden behandeld, die geheel los staat van de klinieken. Dit zijn de bijzondere scholen en cursussen voor spraakgebrekkigen, uitstekend georganiseerd door LETTMAYER. Maar het is jammer, dat deze weinig contact onderhoudt met medische specialisten. De drie militaire bestuurszones in Wenen zijn opgeheven, maar wat de spraak- en stemheelkunde be-

treft, bestaan er nog hechte zone-grenzen tussen de geneeskundige, taalkundige en opvoedkundige sector.

Parijs.

In Frankrijk is het aantal medici dat zich met de behandeling van stem- en spraakstoornissen bezighoudt, betrekkelijk groot. Het aantal uiteenlopende opvattingen is naar evenredigheid. Er bestaan dan ook drie vakverenigingen naast, en min of meer tegenover elkaar; deze vergaderen alle in dezelfde week (tijdens het Keel-, Neus- en Oorartsencongres), zodat men zijn standpunt kan kiezen.

Een gelukkig toeval was, dat er zich in Parijs een Israëliisch keel-, neus- en oorarts bevond, die precies hetzelfde studie-doel had als wijzelf. Hij was er reeds enige maanden, had de weg grondig verkend, en was niet weinig teleurgesteld. Nu is dat te begrijpen, als men weet, wat hij zich had voorgesteld, nl. een groot centrum voor foniatrie, met velerlei medische specialisten bij elkaar gehuisvest en daaraan toegevoegd een staf van psychologen, pedagogen en logopedisten. Zo'n centrum is als wensdroom ook meer dan eens beschreven door wijlen collega HILDERNISSE, die zich individueel zozeer voor dit vak heeft ingespannen. De werkelijkheid is echter anders.

Wij bezochten eerst Prof. AUBRY. De foniatische sprekeren op diens kliniek (Lariboisière) worden gehouden door Dr. VALLANCIEN, die dit jaar de bekende Dr. TARNEAUD heeft opgevolgd. Langs deze weg kwamen wij vanzelf in contact met andere klinieken en laboratoria. Maar onze Israëliische vriend had in zijn vertwijfeling verder gespeurd naar de brokstukken van zijn geruïneerd luchtkasteel. Dat hij daarbij fantastische vondsten deed, zal niemand verwonderen die bedenkt, dat dit in Parijs gebeurde. Inderdaad is om het stemorgaan vanouds een web van mythen gesponnen, waarin de argeloze zoeker maar licht verstrikt raakt. Sommige nuchtere resultaten van wetenschappelijk onderzoek worden niet gemakkelijk aanvaard door degenen die alleen de andere facetten van dit door de menselijke ziel zelf bespeelde instrument willen kennen.

Enkele stoutmoedige Franse geesten hebben gevaarlijke sprongen gemaakt in het wetenschappelijke duister van de stemfysiologie; zij hebben het springen (nog steeds figuurlijk gesproken) niet overleefd. Dit zijn HUSSON met zijn „théorie neuro-chronaxique” en TOMATIS met zijn „oreille directrice”. De reactie die vooral de eerstgenoemde met zijn gewaagde theorieën heeft ontketend, is bijzonder heilzaam geweest voor de verdere ontwikkeling van de stemfysiologie. Dit is vooral het geval in het buitenland, waar tegenstanders tot de aanval zijn overgegaan (VAN DEN BERG te Groningen, SMITH te Kopenhagen). In Frankrijk zelf heerst nog een grote verwarring op dit punt; hier en daar doet men pogingen om de voorheen onverzoenlijke standpunten tot elkaar te brengen.

Bij een bezoek aan de nestor der foniatrie (tevens de bedenker van deze term), Dr. TARNEAUD, kwam deze ontwikkeling ter sprake. Hij heeft zijn vertrouwen meer dan op Parijs op de „provincie” gevestigd, omdat men daar zo verstandig is geweest, de foniatrie en de audiologie samen te smelten. Zo heeft men te Lyon een Centre audio-phonologique (LAFON, op de kliniek van Prof. MOUNIER KUHN) en te Bordeaux een Centre de phono-audiologie (POMMEZ, op de kliniek van Prof. PORTMANN); de rivaliteit tussen deze twee plaatsen schrijft natuurlijk voor, dat de centra niet dezelfde naam mogen dragen!

Bijna alles wat in Parijs op logopedisch gebied gebeurt, staat onder de leiding van Mme BOREL-MAISONNY. Haar

eigen voor de cursisten toegankelijke spreekuren zijn zeer leerzaam: er komen meestal patiënten die moeilijke problemen vormen en diepgaand onderzocht en besproken worden. Wat wij in deze vrouw zeer bewonderd hebben, is, dat zij haar wetenschappelijke instelling tot haar recht laat komen, maar toch vóór alles in haar werk praktisch en sociaal is gericht. Het trof ons, dat zij oligofrene kinderen opzettelijk uit de handen van de hospitalen houdt om te vermijden, dat zij het slachtoffer worden van onnoemelijk veel diagnostische ingrepen, waarvan het belang van de uitkomsten niet opweegt tegen de ongunstige werking op het kind. Zo kan dus te grondige diagnostiek van de ene tot gevolg hebben, dat een ander verstoken blijft van behandeling!

Op het Hôpital-Hospice la Salpêtrière is een groep die zich onder leiding van Prof. ALAJOUANINE bezighoudt met afasiëpatiënten. Deze worden speciaal wat de eigenaardigheden van hun taalfunctie betreft, zeer grondig onderzocht en in een grote kring besproken. De patiënten komen geregeld terug voor her-onderzoek en krijgen dan nieuwe behandelingsadviezen mee naar huis.

Een andere belangwekkende afdeling op de Salpêtrière is de kinder-psiatrie. Prof. MICHAUX heeft grote belangstelling voor de spraakafwijkingen; op zijn kliniek werken drie, soms vier logopedisten.

Via deze afdeling kwamen wij in aanraking met een orthodontische kliniek (Dr. CAUHÉPÉ) waarmee een nauwe samenwerking bestond. De meeste kinderen werden daar behandeld met reëducatie van hun verkeerde tongstand bij het slikken en spreken; ook hierbij zijn een aantal logopedisten ingeschakeld. Deze behandeling maakt in de meeste gevallen orthodontische hulpmiddelen overbodig.

In vergelijking met het buitenland steekt Nederland gunstig af door zijn grote aantal logopedisten. Het is te hopen, dat de medische ontwikkeling in ons land ook niet achterblijft bij de buitenlandse op dit gebied. Een stap in de goede richting is, dat nu ook de Utrechtse universiteitskliniek met een afdeling voor stem- en spraakheelkunde is uitgebreid.

Literatuur: DAMSTÉ, P. H. (1959) Foniatrie in Scandinavië. *Ned. T. Geneesk.* 103, 1401.

Parijs, september 1959

P. H. DAMSTÉ

MEDEDELINGEN EN BEKENDMAKINGEN

FINANCIËLE STEUN VOOR WETENSCHAPPELIJK WERK

De Stichting „De Drie Lichten” nodigt gegadigden uit, vóór 15 april a.s. hun aanvragen in te dienen bij haar secretaris.

Steun kan worden verleend aan Nederlandse artsen, ten behoeve van wetenschappelijk werk op medisch gebied. Zulk een steun betrefte bij voorkeur levensonderhoud van hen die een onderzoek zouden willen verrichten, doch daarvan door financiële omstandigheden worden weerhouden. Daarnaast komt ook in aanmerking het verschaffen van geld voor te maken onkosten, exclusief apparatuur. Voorts kan worden overwogen iemand in de gelegenheid te stellen, hulppersoneel in dienst te nemen.

De aanvragen dienen een nauwkeurige omschrijving te bevatten van de doelstelling en vergezeld te gaan van aanbevelingen.

Leiden, maart 1960
Boerhaavelaan 33

S. E. DE JONGH